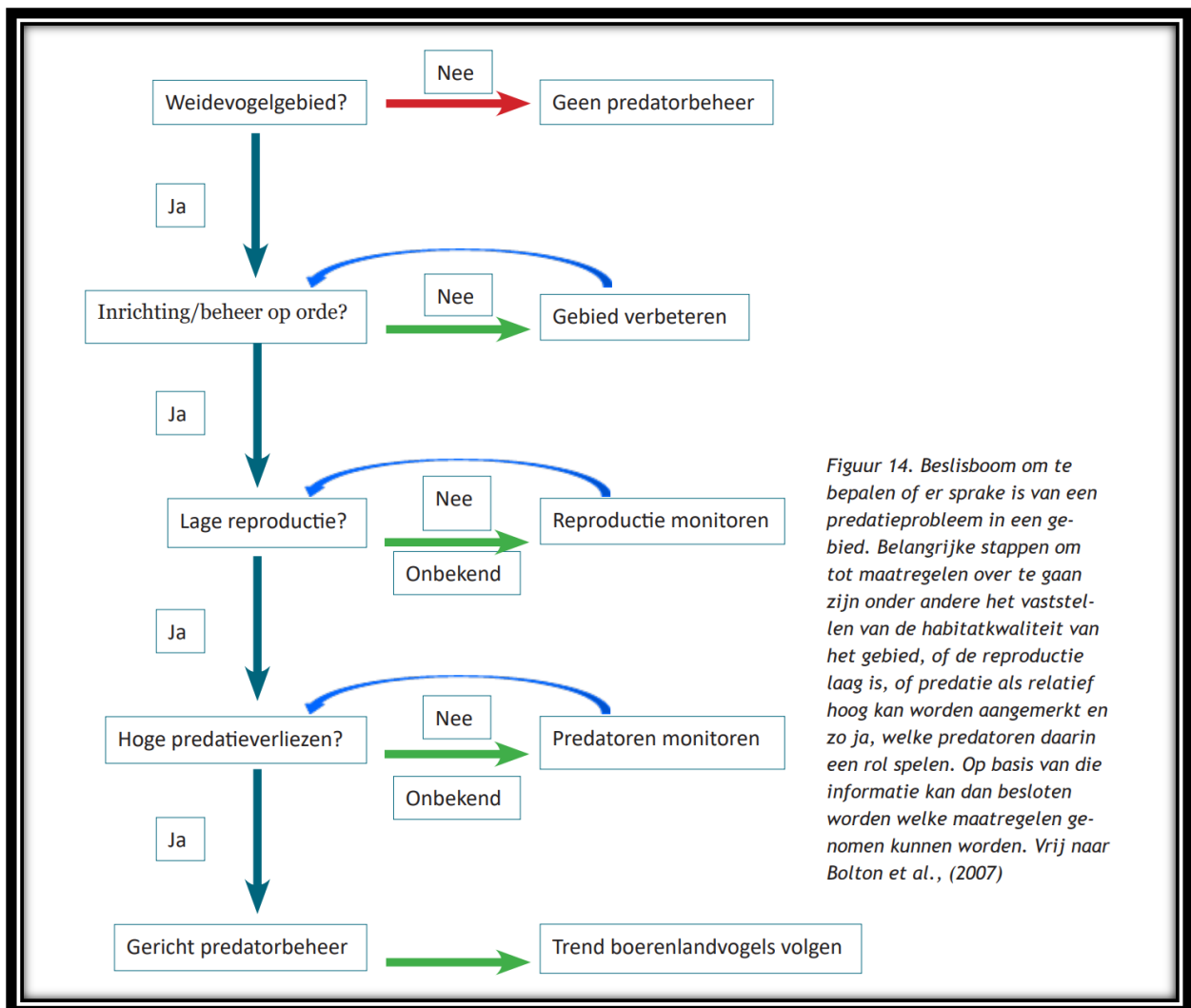


Bijlage 4.3 Verslag predatie bijeenkomsten 2018

Geschreven door Lisa Deijl en Wouter Hakkeling, gecontroleerd door Jan Vonder, Erik van Moorsel en Wiebe Bakker.

In november 2018 heeft BoerenNatuur drie bijeenkomsten georganiseerd met als doel om te inventariseren hoe predatie van doelsoorten wordt beleefd door de collectieven. Er was één bijeenkomst per regio: in Noord, Midden en Zuid. Dit is een verslag van wat we hebben gehoord in de verschillende regio's.



Figuur 14. Beslisboom om te bepalen of er sprake is van een predatieprobleem in een gebied. Belangrijke stappen om tot maatregelen over te gaan zijn onder andere het vaststellen van de habitatkwaliteit van het gebied, of de reproductie laag is, of predatie als relatief hoog kan worden aangemerkt en zo ja, welke predatoren daarin een rol spelen. Op basis van die informatie kan dan besloten worden welke maatregelen genomen kunnen worden. Vrij naar Bolton et al., (2007)

Figuur 1: Beslisboom predatorbeheer uit SOVON publicatie 2018/31, blz. 33. Deze werd gebruikt om discussie op gang te brengen tijdens de bijeenkomsten.

Noord

De grote lijnen

Op deze bijeenkomst waren afgevaardigden vanuit collectieven in Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland aanwezig. In al deze gebieden worden verliezen van grondbroedende steltlopers door predatie als groot probleem ervaren. Tijdens de bijeenkomst werd vooral gepraat

over weidevogels, maar ook de nijpende situatie voor akkervogels werd kort genoemd. Beide soorten vogels worden bejaagd door dezelfde predatoren.

De aanwezigen maakten duidelijk dat er frustratie heerst omdat zij zich beperkt voelen in de mogelijkheden die ze krijgen om predatoren te bestrijden. Het werk dat gedaan wordt om weidevogels te beschermen wordt teniet gedaan door predatoren, en dit tast de motivatie van alle mensen aan die hier mee bezig zijn. Vanuit de groep werd bijna unaniem geformuleerd dat er meer jacht op predatoren mogelijk moet zijn. Met de SOVON beslisboom (fig. 1) was men het dan ook uitdrukkelijk niet eens. Volgens de aanwezigen moet jacht altijd mogelijk zijn, in mindere mate buiten het weidevogelgebied, en in toenemende mate in kerngebieden. Daarbij werd meerdere keren opgemerkt dat men het er ten volle mee eens is dat er meer en beter areaal moet komen voor weidevogels. Tegelijkertijd is de nood zo hoog, dat als er niet op korte termijn predatoren opgeruimd worden, het afgelopen is met de weidevogels. De mening is dat het niet reëel is om te denken dat er op korte termijn door middel van landschapsinrichting een balans kan worden gevonden, omdat het aantal predatoren sterk is toegenomen.

Een ander gedeeld gevoel in regio Noord is dat het moeilijk is om complete wetenschappelijke cijfers te verkrijgen die een direct verband laten zien tussen een predator en de waargenomen verliezen. Zulke cijfers zijn essentieel om juridisch te onderbouwen dat predatorbeheer moet worden toegestaan. Uit deze bijeenkomst kwam geen duidelijk beeld naar voren van hoe hoog de predatieverliezen precies zijn, en of predatie meer plaatsvindt bij nesten of bij kuikens. Drenthe maakte duidelijk dat zij zo'n 30% van de gehele populatie jonge weidevogels verliezen door predatie. In Overijssel is een grondig onderzoek uitgevoerd, waar uit naar voren kwam dat 70% van de nesten wordt gepredeerd voordat ze uitkomen (60% door de vos, 10% door das en kraai).

Het bemachtigen van deze informatie is een kostbaar en moeizaam proces, en dus wordt het als bijna onmogelijk ervaren om de wetgever te overtuigen ontheffingen voor jacht te geven. Door één aanwezige werd gezegd: de jurisdictie kiest óf voor weidevogels óf voor predatoren. Het gevoel is dus dat de wet en de samenleving als geheel nu aan de kant van de predator staat. Men is ook bang dat als er niets gebeurt, aan ANLb'ers wordt verweten dat zij niet effectief genoeg zijn geweest. De angst bestaat dat aan het eind van de ANLb-periode wordt afgerekend op aantallen en niet op de staat van het leefgebied. Kortom, in Noord is het uitgangspunt dat Nederland een cultuurlandschap is wat al helemaal beheerd wordt en daarom zou predatie ook beheerd moeten worden.

Meest voorkomende predatoren en aanpakken

De meest voorkomende predatoren per provincie, zoals aangegeven tijdens de bijeenkomst:

- Drenthe: vos
- Groningen: vos, steenmarter
- Friesland: steenmarter, vos, zwarte kraai
- Overijssel: vos, (verwilderde) kat, das, kraai en steenmarter
- Gelderland: vos

Ook werden de bruine kiekendief, ooievaar, reiger en buizerd genoemd. Er werd opgemerkt dat deze dagpredatoren minder schade aanrichten dan degenen die bij nacht jagen.

Ervaringen met aanpakken van predatoren:

- Bosjes in de polder opruimen werkte goed in Gelderland
- Gemengde ervaringen met vossenrasters: grote gebieden uitrasteren is vaak duur en werkt onvoldoende

- Combineren van verschillende aanpakken werkt het beste

Een beeld van de mogelijkheden in verschillende provincies:

- In Drenthe mag alleen in weidevogel-leefgebied gejaagd worden met lichtbak
- In Friesland is de lichtbak helemaal toegestaan
- In Overijssel is de lichtbakken op de vos in weidevogelkerngebieden en vijf kilometer er om heen toegestaan

De betrokkenheid van de collectieven bij de faunabeheerplannen, faunabeheereenheden (FBE) en wildbeheereenheden (WBE) verschilt:

- Groningen niet bij de FBE
- Overijssel summier bij de FBE, wel bij de WBE
- Gelderland informele lijntjes
- Friesland wel bij de FBE
- Drenthe FBE staat aan de zijlijn wat betreft weidevogels

Concrete vragen aan BoerenNatuur

Vanuit regio Noord werden de volgende dingen gevraagd aan BoerenNatuur:

- Leg voor aan de provincies en aan BIJ12 of er ontheffingen mogen komen voor de jacht op predatoren. En dan vooral op provinciaal niveau, niet op deelgebied niveau.
- Moedig aan dat er meer media-aandacht komt voor de stand van de weidevogels, zodat de publieke opinie over predatorbeheer omslaat.
- Faciliteer het onderling uitwisselen van kennis over predatorbeheer tussen collectieven. Op sommige plekken is de kennis van het vangen van predatoren aan het afnemen.
- Weidegang inbrengen in het ANLb pakket weidevogelbeheer. Er zijn aanwijzingen dat predatoren het moeilijker hebben als er vee in de wei staat.
- Hoe om te gaan met/wat inbrengen bij FBE's en WBE's?
- Hoe komen wij aan betrouwbare en wetenschappelijke cijfers die het tegengaan van predatie onderbouwen en rechtvaardigen?

Midden

Oog op de situatie

Op de bijeenkomst in regio Midden waren er mensen aanwezig uit Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. De leefgebieden in deze provincies vallen voornamelijk onder open grasland en natte dooradering en stukjes onder open akker. Daarmee ging het op deze bijeenkomst ook vooral over predatie op weidevogels. Alle aanwezige collectieven zeiden een beeld te hebben van de predatie op nesten van verschillende soorten. Verliezen door predatie onder kuikens zijn lastiger te volgen. Verder is het nauwelijks bekend of volwassen vogels het slachtoffer worden van predatie. Van de grutto is het meest bekend, van de kievit en de scholekster heel weinig.

Tijdens de bijeenkomst werd vaak benadrukt dat Bruto Territoriaal Succes (BTS) tellingen heel belangrijk zijn om de populatie in de gaten te houden en ontwikkelingen en effecten van maatregelen te monitoren. Bij sommige collectieven worden deze uitgevoerd door een professional. Dit is kostbaar en heeft dus effect op het hele financiële plaatje van een collectief.

De collectieven in regio Midden herhaalden meerdere keren dat inrichting en beheer van het landschap het eerste aandachtspunt moet zijn. Nodig zijn grotere, aaneengeschaalde gebieden die

geschikt zijn als broed- en leefgebied voor weidevogels, waar voldoende voedsel en beschutting te vinden is. Daar kan een grotere weidevogelpopulatie terugkeren die wel wat predatie-druk kan hebben. Als er maar kleine snippers leefgebied overblijven, dan is dat te weinig voor de weidevogels en blijft de populatie heel gevoelig voor predatie. Om de stap naar herstel te maken moet naast uitbreiding en verbetering van het weidevogel leefgebied OOK ingezet worden op het verlagen van de predatie-druk door bestrijding.

Tegelijkertijd werd ook hier de SOVON beslisboom bekritiseerd. Het heeft geen zin om predatoren alleen te bejagen binnen een weidevogelgebied. Ze komen namelijk ergens anders vandaan en bewegen dan daar naartoe. Het bejagen van predatoren werpt dan wel andere vragen op, zoals: wat zijn de interacties tussen predatoren? Vullen andere predatoren de lege gaten op die je veroorzaakt door ze te bejagen?

Samenwerkingen en beleid

In deze drie provincies hebben de collectieven een gevestigde samenwerking met organisaties zoals de WBE en de FBE, die ook goed verloopt. Soms kan de opinie in de politiek nog wel anders zijn, maar over het algemeen hebben de collectieven ook goede contacten met de provincies.

Ook al zijn de relaties goed, soms kan het beleid van verschillende overheden elkaar bijten. Tijdens deze bijeenkomst kwamen enkele voorbeelden van tegenstrijdig overheidsbeleid aan bod:

- Recentelijk worden natuurgebieden uitgebreid. In deze natuurgebieden mag niet gejaagd worden. Dit verschaft de predatoren een goede schuil- en broedplaats. Vooral percelen die aan zo'n natuurgebied grenzen worden dan heel gevaarlijk voor weidevogels.
- Ook recreatiegebieden vormen een probleem, vooral in Noord-Holland. Deze gebieden herbergen veel predatoren en ze mogen daar niet bejaagd worden.
- Het waterschap legt natuurvriendelijke oevers aan. Hier kunnen predatoren goed in schuilen. Dit probleem is specifiek voor collectief Eemland.
- De inrichting van de openbare ruimte buiten de landbouw speelt ook een grote rol in de moeilijkheden van de weidevogels. Het uitbreiden van industriegebieden, ook het bouwen van elektriciteitsmasten en windmolens beperken het leefgebied van weidevogels.

De verschillende provincies bieden verschillende mogelijkheden, bijvoorbeeld:

- In Noord-Holland is er een ontheffing mogelijk voor een kraaienkooi
- In Utrecht helemaal niet
- In Zuid-Holland mag het alleen met een geringde kraai

Predatoren en oplossingen in Midden

De meest geduchte predatoren in deze provincies zijn vossen, katten, ratten, ooievaars en reigers.

Dit zijn oplossingen die gedeeld werden:

- Inrichting van het landschap en monitoring van de populatie zijn het belangrijkste.
- Schrijf een predatorenplan. Dit begint bij het opschrijven van de inrichting per polder, nestbeschermingscijfers en BTS.
- Excessen van nestjes katten op boerderijen of bij particulieren tegengaan en verwilderde katten afschieten.
- Erven van boeren nalopen op aanwezigheid van vossenholen met behulp van speurhonden.
- Bestrijd vossen met vangkooien voor jonge vossen en afschieten oude vossen.
- Vallen met PVC buizen voor vossen blijken goed te werken.

- Het is het meest effectief gebleken om vossen te bejagen in februari en maart, omdat ze dan al gejongd hebben en de plek van de dode vos niet meer wordt opgevuld voor het nieuwe broedseizoen. Opmerking: Vossen bejaging is het meest effectief in de maanden december januari en februari, Met name in de paartijd is een vos makkelijker te verschalken. De vos krijgt jongen in maart
- Drones met warmtebeeld-versterkende camera's vliegen om vossen op te sporen. Bij ANLV Water, Land & Dijken is hier vorig jaar goede ervaring mee opgedaan. Onderzocht wordt nu de mogelijkheid om in samenwerking met de WBE's effectieve opsporing middels een drone met bejaging te kunnen combineren. Opmerking: Hebben wij in Overijssel geprobeerd, het bleek al snel dat dit een niet efficiënte manier van opsporen is.
- Vossenrasters uitzetten. De ervaringen hiermee zijn wisselend. Het neerzetten is moeilijk, vossen zijn te slim als het raster niet continu onderhouden wordt, en daarbij komen dus ook hoge kosten.
- Bosjes weghalen uit de polder helpt tegen kraaien en buizerds.
- Alternatieve prooien in de polder leggen zoals eendagskuikens of afgeschoten ganzen.
- Bij Kieviten die op maïsland gaan zitten komen de jongen vaak om van de honger als ze al niet zelf opgegeten zijn. Je kunt een klein beetje ruige mest over het maïsland verspreiden. Hier komen insecten op af en dit helpt de jongen.

Concrete vragen aan BoerenNatuur

De volgende wensen voor acties van BoerenNatuur kwamen uit het gesprek:

- Organiseer een uitwisseling tussen collectieven zodat ze hun financiën naast elkaar kunnen leggen en kunnen kijken hoe ze misschien meer geld kunnen regelen voor weidevogelmonitoring.
- Maak een groslijst van maatregelen om predatie tegen te gaan die al worden uitgevoerd door collectieven, en deel die met iedereen. Dit om 'out of the box' denken te stimuleren en tunnelvisie te voorkomen.
- Verzamel en verdeel meer achtergrondinformatie over andere predatoren dan de vos.
- Kosten-analyse van bejagen ten opzichte van het plaatsen en onderhoud van vossenrasters.

Zuid

In compleet beeld

Op deze bijeenkomst waren alle collectieven uit de provincies Brabant en Zeeland aanwezig. Ook waren alle 4 de leefgebieden vertegenwoordigd. In regio Zuid is de indruk dat het meest wordt gepredeerd door de vos. Daarnaast zijn de kat, de kraai, de ekster en de gaai hoofdpredatoren. In regio Zuid is het beeld van de hoeveelheid predatieverlies niet heel duidelijk. Bijvoorbeeld over de patrijs weet men niet wat de totale populatie is, laat staan hoeveel er gepredeerd wordt. Ook hier bestaat de angst dat men aan het eind van de ANLb-periode afgerekend wordt op basis van aantallen en niet op leefgebied. Brabant west ziet goede resultaten in uit-rasteren gebieden voor weidevogel met 40% droog, 60% nat. Overhead van 15% tot 20% is krampachtig, weinig ruimte voor aanvullende maatregelen zoals tegengaan predatie.

Er wordt gesignaleerd dat onderzoek met betrekking tot predatie zich vaak focust op open grasland en niet op de andere leefgebieden. Daardoor loopt de kennis in de andere drie leefgebieden achter en er moet een inhaalslag plaatsvinden voor het te laat is. Een gerenommeerd onderzoeksbureau

zou dit op moeten pakken om de beleidsmakers wakker te schudden. Per populatie, per gebied, is meerjarig onderzoek noodzakelijk.

Samenwerkingen met derden

In regio Zuid zijn er enkele tegengestelde belangen tussen de collectieven en de overheid. Sommige gemeentes in Brabant willen graag het coulissenlandschap terug brengen. Daarvoor worden solitaire bomen en singels aangelegd. Dit botst met de keuzes die de provincie/collectief hebben gemaakt met betrekking tot open grasland en open akker omdat predatoren zich kunnen vestigen in gebieden waar ze eerst niet zaten.

Ook ecologische verbindingzones kunnen een probleem vormen: ze worden gebruikt door predatoren om zich te verplaatsen. Op deze manier kunnen ze door het hele land zich vrij bewegen en vestigen. Het idee leeft dat wildviaducten op dit moment hoofdzakelijk gebruikt worden door vossen en wilde varkens, wat niet de doelsoorten zijn waarover het zou moeten gaan.

Er werd opgemerkt dat de aanpak van predatie breder zou moeten zijn dan alleen het ANLb, dat alle landschapsgebruikers en beheerders in een gebiedscoalitie zouden moeten samenwerken. De realiteit in Zuid is nu als volgt. Vanuit de provincie is er in Brabant weinig mogelijk met betrekking tot het bejagen van predatoren. Er zijn veel milieugroepen actief. In de groep werd opgemerkt dat het moeilijk kan zijn om met alle betrokkenen in gesprek te gaan vanwege botsende belangen, maar dat het wel een waardevol proces is, waarover reeds afspraken gemaakt zijn om dit proces te starten.

De FBE is op dit moment nog geen gesprekspartner in Brabant. Daarnaast verlopen de contacten met de WBE overal in Brabant stroef, behalve in West-Brabant. Een van de oorzaken is de tolerantie van wildzwijn door de jagers, terwijl boeren streven naar een totaal afschot. Jagers bepalen in grote mate welke aantallen en soorten predatoren er voorkomen, door hun keuzes in wat ze willen bejagen. Het één op één contact tussen boer en jagers is over het algemeen goed. De Brabantse collectieven laten het maken van besluiten over jacht over aan de onderliggende ANV's.

In Zeeland heeft het collectief veel contact met de WBE. Er wordt goed samengewerkt. Jagers helpen ook mee met tellingen, zoals in het voorjaar als de patrijs wordt geteld.

Behalve in West-Brabant zijn er in de regio beperkt contacten met TBO's. Een probleem is dat op hoger niveau samenwerking wordt afgesproken tussen collectieven en TBO's, maar dat daar vanuit de TBO's op werkniveau geen tijd voor blijkt te zijn.

Onbeantwoorde vragen over predatie

In de regio Zuid werden de volgende vragen opgeworpen over predatie:

- Valt het jagen op weidevogels in andere landen in Europa ook onder predatie?
- Sommige burgers rapen eieren om uit te broeden voor de verkoop (info Jochem Sloothaak), valt dit ook onder predatie?
- Welke soorten zijn nog te redden van predatie?
- Wordt algehele biodiversiteit belangrijker gevonden dan een paar individuele soorten?

Hoe nu verder volgens Zuid

Uit de regio Zuid kwam de volgende to-do-list:

- Streef als collectief naar perfecte gebieden en niet naar grote oppervlaktes met mindere kwaliteit, doe dit door middel van het kruidenrijk maken van gebieden, zorgen voor voldoende droge dooradering, en het toepassen van plas-dras.
- BN, zoek de samenwerking met SOVON omdat hun mening zwaar weegt.

- BN, zoek meer publiciteit voor wat predatie doet met de soorten in Nederland.
- Per provincie handvatten ontwikkelen over hoe je predatie met de provincies bespreekt → ook in voorzittersoverleg op de agenda zetten.
- Laat TBO's echt tijd vrij maken om te doen wat ze beloven in de contacten met collectieven.

Conclusie: verschillen en overeenkomsten in Zuid, Midden en Noord

Na deze eerste reeks bijeenkomsten kunnen we de volgende conclusies trekken:

Overeenkomsten:

- Predatie van vogels (grondbroeders) wordt overal als probleem ervaren
- In alle regio's denkt men dat bejagen van predatoren noodzakelijk is, juist buiten weidevogelgebied. Het idee van jagen in toenemende mate in zones rondom kerngebieden kwam overal terug.
- Overal worden natuurgebieden genoemd als problemen omdat ze broedplaatsen zijn voor predatoren
- Er is behoefte aan informatie-uitwisseling tussen de collectieven op dit thema
- Er is behoefte aan meer publiciteit over de akker- en weidevogelstand, het laten omslaan van de publieke opinie

Verschillen:

- hoe duidelijk men in beeld heeft hoe groot de predatieverliezen precies zijn
- de mate van organisatie en samenwerking met andere partijen zoals FBE en TBO's
- de mogelijkheden om predatie te bestrijden per provincie
- de interne organisatie van collectieven, hoeveel budget er is voor het tegengaan van predatie